

VORMGEVEN OM TE KUNNEN REPAREREN

ERVARINGEN UIT DE EU-BEWEGING VOOR HET RECHT OP REPARATIE

In heel Europa verandert de manier waarop we over productvormgeving denken. Het traditionele consumptiemodel, waarbij producten gemaakt, verkocht, gebruikt en vervolgens weggegooid worden, maakt plaats voor een meer circulaire visie. Duurzaamheid, repareerbaarheid en herbewerking zijn niet langer ideeën vanuit een niche: ze nemen een steeds centralere plaats in het productbeleid en innovatie in.

In deze verschuiving loopt de *Right to Repair*-beweging voorop, die pleit voor producten die dusdanig zijn ontworpen dat ze gemakkelijk, betaalbaar en nog vele jaren na aankoop gerepareerd kunnen worden. In de Europese Unie heeft deze beweging geleid tot een golf van wetswijzigingen die reparatie toegankelijker moeten maken. Maar hoewel er vooruitgang is geboekt, is er nog een lange weg naar een echt ecosysteem van reparabele producten te gaan.

Om de kansen en uitdagingen die er liggen te kunnen begrijpen spraken we met Cristina Ganapini,

coördinator van de *Right to Repair Europe*-consortium. Hun pleidooi voor dit doel heeft geleid tot een groot deel van het huidige beleid. Zij wijst op recente EU-regelgeving, zoals de verordening op batterijen, de minimale eisen voor ecologische vormgeving van smartphones en tablets en de richtlijn inzake het recht op reparatie, waarin belangrijke nieuwe maatregelen geïntroduceerd zijn. Deze omvatten eisen voor eenvoudigere demontage van apparaten, verplichte beschikbaarheid van reserveonderdelen, reparatiescores en verplichtingen voor fabrikanten om ook na het verstrijken van de garantieperiode reparatiediensten te blijven verlenen.

Cristina beschouwt deze stappen als belangrijk, maar niet als transformatief. “De richting is veelbelovend,” zegt ze, “maar de omvang en het tempo van de veranderingen hebben niet geleid tot het vastleggen van een universeel recht op reparatie en het mogelijk maken van haalbare circulaire bedrijfsmodellen.” Vanaf 2025 valt slechts een klein aantal productcategorieën onder de

regels voor repareerbaarheid en vaak zijn alleen specifieke onderdelen verkrijgbaar. Veel producten vallen nog steeds volledig buiten elke wettelijke verplichting op repareerbaarheid en zelfs daar waar er wetgeving is, blijft handhaving een uitdaging, met vage regels voor de prijsstelling van reserveonderdelen en het toestaan van softwarepraktijken die reparatie belemmeren.

Belemmeringen voor effectieve reparatie

Zelfs bij deze regelgeving zijn er dus nog steeds aanzienlijke obstakels voor het realiseren van echt reparabele producten. Verandering begint in de ontwerpfase, maar veel producten worden nog steeds zo vormgegeven dat ze zonder speciaal gereedschap

moeilijk of onmogelijk te demonteren zijn. Lijmen, gepatenteerde bevestigingsmiddelen en verzegelde behuizingen werpen onnodige barrières op; daarnaast is een van de meest problematische trends het koppelen van onderdelen door middel van software. Door deze praktijk worden vervangingsonderdelen middels software van de fabrikant vergrendeld, waardoor ze niet kunnen functioneren tenzij ze “geautoriseerd” of gekoppeld zijn. Hoewel de richtlijn op het recht op reparatie dit tot op zekere hoogte aanpakt, waarschuwt Cristina dat uitzonderingen en vage definities veel mazen in de wetgeving open laten.

De toegang tot diagnostische hulpmiddelen, interne onderdelen en reparatie-informatie blijft ook fragmentarisch. “Zonder uitgebreide toegang,” merkt Cristina op, “worden zowel consumenten als onafhankelijke reparateurs ernstig beperkt in de reparaties die ze effectief kunnen uitvoeren.” Zelfs wanneer reparaties technisch mogelijk zijn, is betaalbaarheid vaak een ander verhaal. De prijs is steeds de belangrijkste belemmering om iets te laten repareren

die zowel door consumenten als professionele reparateurs wordt genoemd. Als een reparatie meer dan 20-30% van de prijs van een nieuw product kost, zullen de meeste mensen ervoor kiezen om het product te vervangen in plaats van te repareren.

Reserveonderdelen vormen een groot deel van deze kosten. Idealiter zouden de prijzen daarvoor niet meer dan 15-20% van de winkelwaarde van het product mogen bedragen, maar in veel gevallen liggen ze veel hoger, waardoor reparatie niet rendabel is en de ambities op het gebied van de circulaire economie worden ondermijnd. Daarom dringen Cristina en het consortium erop aan dat de prijs van reserveonderdelen een standaard maatstaf voor de beoordeling van de repareerbaarheid en de handhaving van het beleid wordt.

Van Europa naar de rest van de wereld

Naast het aanpakken van deze belemmeringen bieden aankomende veranderingen, zoals de eis van de EU om een repareerbaarheidslabel te voeren, de mogelijkheid om zowel

de vormgeving als de keuze van de consument te beïnvloeden. Vanaf juni 2025 zal er bij smartphones die in de EU worden verkocht, een reparatiescore vermeld worden, vergelijkbaar met de Franse reparatie-index. Deze score zal worden gebaseerd op factoren als het gemak van demontage, de beschikbaarheid van reparatiehandleidingen en de toegang tot reserveonderdelen. Cristina verwacht dat deze maatregel fabrikanten ertoe zal aanzetten om de reparatiegerelateerde aspecten van hun producten te verbeteren. Ze waarschuwt echter dat het label consumenten kan misleiden, als de prijs van reserveonderdelen niet in de score worden meegenomen. “Een product kan hoog scoren op technische repareerbaarheid, maar in de praktijk kan het nog steeds te duur zijn om het te laten repareren,” aldus Cristina.

Voor marktdeskundigen bieden deze labels een kans om het streven van een merk naar duurzaamheid en een lange levensduur van producten onder de aandacht te brengen, mits het scoresysteem een weerspiegeling is van de daadwerkelijke

We vechten niet alleen voor het recht op reparatie, maar ook voor het recht om producten te kiezen die ons milieu en onze intelligentie respecteren.

— Cristina Ganapini

repareerbaarheid. Het is heel wel mogelijk dat de EU, vaak een wereldwijde trendsetter op het gebied van productregelgeving, zal beleven dat haar *Right to Repair*-structuur, zelfs in haar huidige beperkte vorm, internationaal een precedent schept. Fabrikanten zouden ervoor kunnen kiezen om de EU-normen wereldwijd toe te passen, waardoor ze geen aparte modellen voor verschillende markten hoeven te ontwikkelen, hetgeen op zijn beurt zou kunnen leiden tot betere vormgeving en aftersalespraktijken wereldwijd.

Om werkelijk invloed te kunnen uitoefenen moet het EU-beleid breder en beter te handhaven zijn. Cristina wijst erop dat de fragmentarische, categoriegewijze aanpak de vooruitgang vertraagt. Er zijn duidelijkere, meer omvattende normen nodig, met name op het gebied van de prijzen voor reserveonderdelen, langdurige softwareondersteuning en rechten voor zelfreparatie, wil de EU de wereldwijde verschuiving naar circulaire productlevenscycli versnellen.

Lessen voor de industrie en het beleid

Uit ons gesprek met Cristina en het zich ontwikkelende beleidskader van de EU komen diverse ervaringen naar voren ten behoeve van fabrikanten, marktdeskundigen en beleidsmakers:

1

Richt je vormgeving vanaf het begin op reparatie, door te zorgen voor modulariteit, gestandaardiseerde bevestigingsmiddelen en een minimaal gebruik van lijm;

4

Gebruik repareerbaarheid als een voordeel verbonden aan je merknaam, door labels en scores te gebruiken waarmee je duidelijk maakt op duurzaamheid in te zetten;

2

Houd de totale reparatiekosten beheersbaar en besef dat betaalbare reservednesses net zo belangrijk zijn als de beschikbaarheid ervan;

5

Ondersteun de totstandkoming van brede en handhaafbare normen die de mazen in de wet dicht en op meer productcategorieën van toepassing zijn.

3

Verwijder softwarebarrières, aangezien het koppelen van onderdelen en vergrendelde diagnostiek de repareerbaarheid van producten ondermijnen;

Een gedeelde verantwoordelijkheid

Het recht op reparatie is niet alleen een beleidskwestie, maar ook een uitdaging voor de vormgeving, een kans voor marktwerking en een consumentenrecht. Door deze dimensies op elkaar af te stemmen kan Europa dichter bij een ecosysteem van producten komen waarin een lange levensduur de norm is en afval de uitzondering.

Zoals Cristina ons herinnert: "We vechten niet alleen voor het recht op reparatie, maar ook voor het recht om producten te kiezen die ons milieu en onze intelligentie respecteren." In het kader van herbewerking gaat het niet alleen om het verlengen van de levensduur van producten, maar ook om een vormgeving van producten waarbij er vanaf het begin aan een circulaire economie gewerkt wordt. ■

